

نظارته بوباده بعض کونا معروضات

مواد مذکورده و خصوصاً ادبیاته دأرتقویم
وقایعک حدوشدن برو اوراق حوادث و پراکنده
مجموعه لره درج ایدلمش و بوندن بویله درج
اولنه جق لواج و مقالات مفیده

مواد مر قومه یه دأر اولوبده شمدی یه قدر طبع
اولنه میان و یاخود تکرار طبعی تدبیب قلمسان
بعض رسائل

مطبوعات عادیه تعلیماتنده کوستریلان شیلردن
اولوبده مجموعه علومه دخی درجی تصویب
اولمان بعض کتاب و رسائل و مواد سائر

دردنجی ماده مجموعه علوم صور افاده
و تحریرینی مطبوعات عادیه یه تطبیقی ایتمکی ارزو
الیرایسه ده طبیعی بر چوق قلمدن چیتاجنی
جهتله بوکا موفق اولمیه جق و بو حالده
دروننده هر کسک ارادیغی یولده یازلمش شیلر
یولنه بیله جکدر

بشنجی ماده مجموعه علومه نقل اولنه جق
آلرک اصحابنک کوستریسی انلری بیلمکه
توقف ایده جکنده شبه اولدیغنی کبی حیاته
و لئانلرک اسلمری معلوم اولسه بیله رخصت
مخصوصه لری استحصا ل قلمده دوجه
کوستریله جکدر مع مافیه مؤخرأ بو کییلرک
صاحب لری جانبدن امر و اشعار و حیاته
اولیانلرینک بیلنلر طرفندن اخبار پیورلدیغی
تقدیرده اسم و حتی زمان و مکان تحریر لری
بیله اتی ایده بر کره تنظیم اولنه جق درت
دولو مکمل فهرستاره یاز یله جقدر

التنجی ماده مجموعه علوم جمعیت علمیه
طرفندن یومی غزیه نشرینه قدر جمعیتک واردات
و مصارفات کبی شیلرینی درج ایده جکی مثللو
لدی الحاجه جمعیتی و حقه و قتی وقایه و مدافعه
ایده جکدر

علمه دأر بر ایکی سوز (۱)

تعریف علم

علمی تعریف و ماهیت علمی تصورده علما
اختلاف ایتدی .

بر طاقی نظری درو تعریفی ده قولایدرو بر طاقی
نظری در لکن تعریفی کوجدر و بعضی سیده
ضروری درو تعریفی متمنع یعنی انسان اندن
عاجز در دیدی .

برشینک تعریفندن عجز اوشینک یاپک خفی
اولسندن و یاخود اکا تعریف یایمق ایچون
اندن اعرف برشی بولنماز درجه ده واضح و جلی
اولسندن ایلرو کلور . علمک تعریفندن انسانک
عاجز قالمسی شق ثانی قبیلندندر چونکه ماهیت
علم تصور بدیهی جلی ایله متصور درانی معرفنده
معرف و دلیلله حاجت یوقدر .

مع مافیه علمه تعریف اولوق اوزره بر چوق سوز
سویلنلمش اولدیغندن انلردن بعضی سی
کوسترلدی .

۱ - (علم) معرفتدر

بو تعریفده وجوهله خلل وارد . اولاعلم
نفس معرفت اولدیغندن برشینی نفسیه تعریفدر
برشینی نفسیه تعریف ایده محالدر . ثانیاً معرفت
التباسدن صکره حاصل اولان علمه دینور
حالبوکه بزم مقصد من مطلقا علمی تعریفدر .
ثالثاً تعریفی مراد اولمان علمه علم اه دخی
داخادر حالبوکه علم الله بو تعریفندن خارجده
قالبور چونکه حق تعالی عالم لفظیه توصیف
اولندیغنی کبی عارف لفظیه توصیف اولنه ماز
زیرا معرفت سابق جهلی مستعدیدر بوده
جناب حق حقنده محالدر

ب - معلومی علی ماهویه معرفتدر
بوده وجوهله باطلدر . اولاً تعریف سابقده

(۱) کتب اسلامی دن مستنبطدر

حالی کوستریلان معرفت کلمه سی ذکر
اولمشدرد ثانیاً تعریفی مطلوب اولان یعنی تعریفی
مجهول اولان علمدن مشتق معلوم کلمه سی وار که
دوری مستلزمدر . ثالثاً علی ماهو به ترکیبک
معناسیله معرفت کلمه سنک معناسی بر اولدیغندن
معرفته کی فساد بونده ده موجود در و فضله
اواره رق بر معناده اولان ایکی کلمه تعریفده جمع
اولنمشکه البته بری حشو یعنی زائددر
ن - (ما یعلم به) یعنی کندوسیله بیلان
شی در
ث - (ما یصیر الذات به عالماً) یعنی ذات کندوسیله
عالم اولورشی در
بو ایکی تعریفده دور معهود وار
ج - شیئی علی ماهو به معرفت در
بطلانیک سببیری مذکور
ح - شیئی علی ماهو به تصور در
سبب بطلان معلوم
خ - معلومی علی ماهو به تبیین در
اسباب بطلانیدن ایکسی معلوم برد « تبیین »
خفادن صکره ظاهر اولغی مشعر اولدیغندن
علم الاهی تعریفدن اخراج ایدر
د - تبیین در
معلوم
ذ - (استبانة الحق) یعنی حق مستبان
اولسی در
استبانده تبیین کی در
ر - معلومی تبیین در
ایکی فساد بولندیغی معلوم
ز - معلومی علی ماهو به تصور در
بونده ده ایکی فساد اولدیغی معلوم
س - معلومی علی ماهو به اثبات در
فساد لک ایکسی معلوم برده اثبات مجازا
علمه اطلاق اولندیغندن تعریف الشی بنفسه

لازم کاور که بونکده بطلانی ذکر ایدلدی
ش - معلومی علی ماهو به ادراک در
فساد لک ایکسی معلوم و اوچنچجی ادراک
علمدن مجاز اولسیدر
ص - معلوم علی ماهو به اولسانه ثقه یعنی اعتماد در
ایکی فساددن بشقه علم الله خارج قالیور
زیر الله عالم اولدیغی شیده واثق اولسی لازم
کاور بوا یسه متمنعدر
ض - شیئه علی ماهو به اعتقاد
معلوم فساددن بشقه اعتقاد علمه مخالفدر
چونکه انواع علمدن اولان علم الله و تصور
اعتقاد دینلمز و واقعیه مطابق تقلید که اعتقاد
اکاده علم تسمیه اولنماز
ط - سکون نفسی مقتضی اولور
علم الله خارج قالیور چونکه انده سکون نفسی
مقتضی اولور دنیه من
ظ - سکون نفسی مقتضی اعتقاد در
ایکی فساد بولندیغی معلوم
ع - کندوسیله قائم اولانک عالم اولسنی ایجاب
ایدر شیدر
دور معلوم وار
غ - ضرورت و یاد لیلدن عبارت موجبیه
مطابق اعتقاد جازمدر
اعتقاد کلمه سندن حاصل فساد معلوم در
اندن بشقه ضرورت و یاد لیل ایجابیه اولیان
علم الله خارج قالیور برده اعتقاد راجحه
عن ضرورة و یاعن دلیل حاصل برظندر تعریفده
داخل اولیور حالبو که علم دکدر
ف - کندوسیله قائم اولانه اتقان فعل صحیح
اولان شیدر
اتقان لفظیه علم بشر خارج قالور
ق - نفیسه معلومه مطابق حاصل صورتدر
فلاسفه نک شو تعریفنده انواع خلل وارد اولادور

علوم وارد. ثانیا معلومك صورتی زهنده حاصل اولور
دینور بوممكنی در؟ مثلا بر مناره تعقل
ایلدیکم زده مناره زهنم زده حاصل اولور
دینور سه زهنم زده مناره وارد دیمك اولمازمی؟
یوق منارنك كندوسی زهنده حاصل اولماز
بلکه یالک ز صورتی حاصل اولور دینور سه معلوم
منارنك صورتی اولسی و بالعکس اصل مناره
اولماقی اقتضا ایتزمی؟ ثالثا فلاسفه
معلومات خارجده بعضا موجود اولور و بعضا
خارجده موجود اولماز دیروبو موجود اولمازده امور
اعتباریه و صور ذهنیه و معقولات ثانیه ناملرینی
ویررلر مطابقت ایسه عندلرنده بوقسمدندر
یعنی غیر معقولدر. رابعا معدوم فی الحقیقه
تعقل اولنه یلور لکن صورت عقلیه معدومه
مطابقتدر دنلمك ممکن اولماز زیرا مطابقت
متطابقینك امر ثبوتی اولسنی اقتضا ایدر
حالبوکه معدوم نفی محضدر انده مطابقت تحقق
ایتز

ك - كندوسیله متصف اولاندن احكام
و اتقان فعل صحیح اولان شیدر

اتقان کله سنك فسادی معلومدر کله لم احکامه:
واجباتك وجوبه و تمتعاتك امتناعنه علم یعنی
وجوب و اجباتی و امتناع و تمتعاتی یلمكك
احکام ایدمز که علمه متصف اولان یعنی عالم مجرد
علمیه احکام فعل ایدر یلمك ممکن اولسون!

ل - صورت شیئك عقلايه حصولیدر
بو تعریف تقلیدظن جمل مرکب شك و وهمه
متناوادر مع مافیه محققین حکما ایله متکلمین
عندنده مقبول و معتبر عدد اولنان تعریف بودز
م - ماهیت مدرکك نفس مدرکده تمثیلدر
بوندن اولکی تعریفه وارد اولان شیلر بوندهده

وارد بویکی تعریف حکمانك تعریفاری اولوب وجود
ذهنی اوزرینه مبنیلدر. علم عندالاحکما وجود

ذهندن عبارتدر تعریف اول کایات و جزئیاتی
ادراکه متناوادر تعریف ثانینك یعنی بو تعریفك
ظاهری کایاته اختصاصی افاده ایدیور
ن - برصفتدر که محمله بین المعانی نقیضی
غیر محتمل تمیزی ایجاب ایدر

متکلمین عندنده مختار اولان تعریف بودر
لکن مقدا کوردیکمز برطاغك الان ذهبه متقلب
اولدیغنه علممز کبی علوم عادیه خارج قالیور
چونکه بو علوم عادیه نك خارق عاده برحال
سببیه نقیضی حصوله کلك محتملدر

و - برصفتدر که محمله بین معانی الکلیه نقیضی
غیر محتمل تمیزی ایجاب ایدر

بو تعریف تعریف سابقده کی معانی کله سنك
کلیه کله سیله توصیف اولنمسیله میدان کلمشدر
بناء علیه تعریف سابقه وارد شیلر بوقاده وارد
اولدقدن بشقه کلیه کله سنك کله سیله جزئیاته علم
خارج قالدی مع مافیه علمك معلومه تعلق
ایدر صفت ذات اولسنه قائل اولنلر عندنده
مختار تعریف بودر

ه - معنای محتمل النقیض اولیه حق تمیز
ایله عندالنفس تمیزدر

متکلمیندن علم عالم ایله معلوم بیننده کی تعلق
مخصوصك نفسی اولسنه قائل اولنلر عندنده مختار
تعریف بودر

لا - برصفتدر که اول صفتك قائم اولدیغی کسنه یه
« مذکور » اول صفتله تجلی ایدر

یعنی علم برصفتدر که اشتباه قالمیه حق انکشاف
تام ایله « ذکر اولنمق شانندن اولان شی »
بو صفتك قائم اولدیغی کسنه یه بوصف سببیه
کشف اولور

بعض فحواین دیدی که « ماهیت علمی
کشفده سویلنسان سوزلك الك کوزلی بودر »

ی - معناك نفسده بر صورتله حصولیدر که
معناك نفسده حاصل اولدیغی وجهك غیرده
اولسی احتمالی نفسده تظرق ایتمایلدیر
بو تعریفك صاحبی آمدی « معناك نفسده
حصولی ایله مرادم معناك نفسده کندوسندن
بشقه سندن تمیز ایدلسیدر واثباته نفیه مفرده
و مرکبه علم بو تعریفمه کی پروا اعتقادات
ومظنونات بوندن چیقار » دهرک تعریفی
بکندر مکه چالشمشدر

ذکر ایلدیکمز اشبو یکریمی طقوز عدد
تعریفه دیگر وجهلره دخی اعتراض اولنمش
یسه ده بهرینك کرک صاحباری و کرک ملترملری جا
نبندن اعتراضاتك کافه سنه جواب ویرلش و ممکن مرتبه
تعریفلری توجیه ایدلش و علمی بونلره تعریف
اظهار صوابدن بشقه برشیدن نشأت ایتماش
اولدیغندن بونلری ذکر و تعداددن مقصد مز
اصحابی تحقیر اولوب بالعکس علمه تعریف
یایمق حد ذاته مشکل برشی ایدو کندن مشار
الیه می توقیردر

برطاق لفظلر علمله مترادف یعنی علم ایله تمام
تمامه بر معناده در ظن ایدلکده اولدیغندن دفع
شبهه ضمننده انلرک بعضیسنك ذکر و
بیان و معنایینك افاده و اثباته مبادرت قلندری
ا - ادراک - (لقاو و وصول) قوه عاقله
ماهیت معقوله به بالوصول انی تحصیل ایتکه
ادراک و حاصل اولان شیئه مدرك دینور
ب - شعور - (ادراک بلا استنبات)
معلومك قوه عاقله به وصولی مرتبه لرینك
برنجیسیدر که ادراک مترزل دیمکدر بناء علیه
واجبه استعمال اولنماز

ت - تصور - قوه عاقله معنایه واقف
و بووقوف معنایی تمامیه مدرك اولسیدر
معلومدر که تصور صورتدن مشتق در و لفظ صورت

ایسه جسم متشکله حاصل هیئت جسمانی به
موضوعدر لکن شکل و هیئت ماده جسمانی به
حال اولدقلری کبی حقائق معلومات دخی قوه
عاقله ده حال اولدیغی تخیل اولدیغندن تصور
لفظی - بوناویل سببیه - استعمال ایلدیکن
معناده قوللاندی

ث - حفظ - صورتك عقلده حصول و تاد
واستحکامی و (صورتك) زائل اولسی لازم
کلسه قوه عاقله انی استرجاع و استعاده ممکن
و مقتدر اوله جق حیثیده (صورتك) اولسیدر
حفظ بعد الضعف تا کدی مشعرو کندوسنه
انجق زوالی جائر اولان شی محتاج اولدیغندن علم
واجبه حفظ تسمیه اولنه ماز

ج - تذکر - صورت محفوظه قوه
عاقله دن زائل اولوبده ذهنك انی (صورت
محفوظه یی) استرجاعه محاوله ایتسیدر

« بوراده بر سؤال وارد که حل و کشفی اصحاب
« علوم وار باب فهم و مدن مطلوب بدرشویه که تذکر
« صورت زائله مذکورک رجوعنی یعنی قوه
« عاقله به عودتنی طلبدن عبارتدر . اگر بو صورت
« شعور بها ایسه حاضر و حاصلدر و حاصلك
« تحصیلی ایسه ممکن دکلدر بو تقدیرده استرجاعی
« ممکن اولورمی ؟ و اگر شعور بها دکلسه ذهن
« اندن غافلدر ذهن ایسه غافل اولدیغی شیئی
« استرجاع ایتك مستحیلدر چونکه متصور
« اولیان شیئی طلب محالدر بو حالده استرجاعی
« ممکن اولورمی ؟ یوق ممکن دکل ایسه جمله مز
« هر کون و هر ساعت فصل طلب
« و استرجاع ایدیورز ؟ بعض علما بو برسر در !
« دیمش بك اعلا اوسرندر ؟

ح - ذکر - تذکر کلامه سنك تعریفنده
مذکور « صورت زائله » نك استرجاعنه محاوله اولوبده
عودت ایدرسه بو وجدانه ذکر تسمیه اولنور